

2024-09-30

Justitiedepartementet
Finansdepartementet
Klimat- och näringslivsdepartementet

Nya förutsättningar för företagsförmedlare i syfte att begränsa möjliggörande av ekonomisk brottslighet

Svenska Bankföreningen hemställer om att regeringen reglerar de yrkesmässiga företagsförmedlarnas verksamhet i syfte att minska riskerna för att dessa agerar som möjliggörare av ekonomisk brottslighet. Förslagen i denna hemställan är sammanfattningsvis följande.

1. Företagsförmedlarna ska vara föremål för obligatorisk auktorisering.
2. Auktoriserad företagsförmedlare ska bli en skyddad yrkestitel och ett centralt register ska föras.
3. De auktoriserade företagsförmedlarna ska vara föremål för tillsyn.
4. De auktoriserade företagsförmedlarna ska vara anmälningsskyldiga för ekonomisk brottslighet.

Bakgrund

Det har under senare år uppmärksammats att företag i ökande grad används helt eller delvis i brottsliga syften inom ramen för den organiserade ekonomiska brottsligheten. Det är även rimligt att anta att fenomenet på senare tid har tilltagit i omfattning, även om problembilden tveklöst har varit långvarig.

Företaget, som inte sällan är ett aktiebolag, har därmed blivit ett lukrativt brottsverktyg. Brottsligheten kan omfatta ett företags hela levnadscykel, från uppstart till konkurs.

Brottsupplägget kan till exempel innefatta svart arbetskraft, organiserade bedrägerier, skatteundandragande, utnyttjade av välfärdssystemet, finansiering av

annan brottslighet eller rena penningtvättsupplägg som begås med hjälp av osanna underlag. Det är inte sällsynt att olika typer av brottslighet bedrivs inom ett och samma företag, parallellt eller i följd. Det är heller inte ovanligt att samma kriminella nätverk parallellt driver olika företag och genomför brottsliga dispositioner dem emellan, eller att skilda kriminella nätverk samarbetar på olika vis. Exempel på detta har bland annat iakttagits när det gäller storskaliga upplägg med skattebrott och systematiska välfärdsbrott.¹

För att ett företag ska kunna drivas med brottsligt syfte krävs att en rad olika initiala åtgärder vidtas. Det första steget efter brottsplaneringen är att ett nytt företag startas upp eller ett befintligt företag förvärvas, vilket innefattar bland annat registreringar hos -, och betalningar till Bolagsverket.²

Inom brottsliga upplägg placeras i allmänhet målvakter eller bulvaner (nedan; målvakter) i företagets styrelse. Målvakterna saknar i många fall helt kännedom om verksamheten, eller för den delen om det överhuvudtaget bedrivs någon reell verksamhet i företaget. I stället styrs företaget av andra personer – så kallade faktiska företrädare eller huvudmän (nedan; huvudmän) – som inte vill figurera offentligt för att därmed riskera att hållas ansvariga för de ekonomiska brott som begås med hjälp av företaget.³ Vidare torde det inte vara ovanligt att huvudmännen till följd av tidigare brottslig belastning har betydande problem att starta upp en verksamhet i eget namn.

Problembild

Inom ramen för brottsliga upplägg är det inte ovanligt att huvudmännen väljer att förvärva ett redan befintligt företag, i stället för att registrera och starta upp ett nytt⁴. På så sätt får huvudmännen omedelbar tillgång till ett företag med en historik av legitim och reell verksamhet innefattande till exempel godkännande för f-skatt, momsregistreringar, anställningar med inbetalade avgifter, bokföring/redovisning samt bankengagemang/företagskonto. Ett sådant så kallat historikföretag underlättar i stor omfattning uppstarten av en kriminell verksamhet.⁵ Vidare möjliggör förvärvet

¹ Se till exempel Stockholms tingsrätts dom den 27 januari 2021 i mål B 16421-19 rörande omfattande lönegarantibedrägerier och Stockholms tingsrätts dom den 1 december 2023 i mål B 18917-20 rörande omfattande mervärdesskattebedrägerier (grova skattebrott och grova penningtvättsbrott; i ett fall omfattande över tre miljarder kronor).

² Svenska Bankföreningens framställning om förstärkta kontrollåtgärder hos Bolagsverket för att hindra ekonomiska brottslingar från tillgång till företagskonton den 29 november 2023 (Dnr 2023/11/023).

³ Svenska Bankföreningens framställning om målvaksregister den 25 september 2023 (Dnr 2023/09/005).

⁴ I allmänhet är det fråga om små aktiebolag, ofta med minsta möjliga styrelse.

⁵ Det kan även förekomma att huvudmännen förvärvar ett s.k. lagerbolag, vilket är färdigt nybildat bolag (i allmänhet aktiebolag) som möjliggör en snabb verksamhetsstart. Den som säljer lagerbolag benämns ibland "bolagsbildare".

att brottsupplägget kan sättas i verket utan fördröjningar som exempelvis handläggningstider hos myndigheter och banker.

En omständighet av betydelse för förekomsten av historikföretag är även att det finns incitament för den som vill avveckla sin verksamhet att i stället överlåta densamma till en utomstående, vilket i många fall blir en *yrkesmässig företagsförmedlare*.⁶ På så vis kan den tidigare ägaren få ersättning för företaget och samtidigt undvika såväl den administration som de kostnader som uppstår i samband med en avveckling eller en likvidering.

Ur en brottsbekämpande synpunkt innebär användandet av historikföretag generellt sett minskade möjligheter till upptäckt av brottsligheten, särskilt i det initiala skedet. Detta beror på att den tidigare verksamheten i företaget inte har medfört misstankar om oegentligheter i kombination med att det kan dröja innan bland annat bankernas skyddsmekanismer, såsom exempelvis transaktionsmonitoreringen, slår till. Vidare ska processen med registrering av nya företrädare för historikföretaget, som till exempel utredning hos Skatteverket eller hos banken inför bedömning av en kundrelation, följa vissa formella ordningar. Under utrednings- och kommunikationsfasen hinner huvudmännen vidta en rad åtgärder för brottslig vinning och undvikande av ansvar för brott.

Det är vanligt förekommande att ett historikföretag används intensivt under en relativt kort tidsperiod, innan varningssignaler hos myndigheter och banker genererar förfrågningar och åtgärder hinner vidtas. Företaget anses då förbrukat och dess verksamhet eller påstådda verksamhet avvecklas alternativt överförs till ett annat företag. I de fall avveckling av företaget sker kan en avslutande åtgärd vara att utnyttja en konkurs för ytterligare brottslig vinning, genom att begå till exempel lönegaranti- eller kreditbedrägerier.

I syfte att förespegla en legitim verksamhet i historikbolag och undvika upptäckt är det inte ovanligt att den löpande bokföringen sköts⁷ och att skatteredovisning sker, om än i alltför liten omfattning.

Särskilt i förhållande till bankverksamhet

För att tjäna ändamålet förmedlas historikföretag i allmänhet inklusive samtliga ingående delar av verksamheten från tiden då företaget var verksamt, vilket ofta

⁶ En legal definition av yrkesgruppen torde saknas, vilken kommer att bli nödvändig om förslagen enligt denna framställning vinner gehör.

⁷ Svenska Bankföreningens framställning om nya förutsättningar för redovisningskonsulter i syfte att begränsa möjliggörande av ekonomisk brottslighet den 6 februari 2024 (dnr 2023/11/023).

inkluderar ett bankengagemang innefattande ett företagskonto⁸. Ett företag utan tillgång till företagskonto är inte användbart, vare sig i legitima eller brottsliga syften.

I samband med att ett företag överläts, först till företagsförmedlaren eller kretsen kring denne, och därefter till de spekulanter som vänt sig till förmedlaren, sker anmälningar om ändringar i Bolagsverkets register. Förfarandet innebär en "mängdhantering" hos Bolagsverket. Bolagsverket mottar varje dag ett omfattande antal anmälningar om ändringar i registren till följd av bland annat företagsöverlåtelser. Ingen särskild notifiering går till verksamhetsutövare eller andra intressenter i samband med att ändringar i ett företags styrelse sker.⁹

Eftersom företagets nya köpare har brottsliga syften med bolaget ombesörjer man att bankärenden formellt sett kan genomföras av målvakter, eller andra befullmäktigade personer som inte väcker misstankar.¹⁰ Ur bankens synvinkel framstår förfarandet i allmänhet som normalt och väcker därför inga misstankar. I vart fall försvåras upptäckten av oegentligheter. Att genomföra styrelseändringar, ändra verksamhet, m.m. är normala åtgärder även för legitima verksamhetsutövare. Bankens åtgärder för kundkännedom (KYC) ger således i många fall inget anmärkningsvärt resultat.¹¹

Banken kan inte – mot bakgrund av den information banken har möjlighet att ta del av från andra aktörer – i ett tidigt skede upptäcka risken för att historikföretaget genomför transaktioner med brottslig bakgrund, innefattande penningtvätt.

Först då den brottsliga verksamheten avviker från det normala och till exempel ger utslag inom bankens transaktionsövervakning kan banken påbörja utredning, försök att utöka KYC samt eventuella process för att avsluta kundrelationen. Vid detta lag är det inte ovanligt att företaget redan tjänat sitt brottsliga syfte och anses som förbrukat som brottsverktyg. I vart fall har vinning för det kriminella nätverket redan uppstått.

⁸ Företagskontot kan vara knutet till olika banktjänster och ha olika närmare villkor.

⁹ Bolagsverket erbjuder dock olika prenumerationstjänster.

¹⁰ Det torde finnas anledning att revidera föreställningen om att målvakter och bulvaner alltid är personer som är socialt utsatta, saknar anknytning till det svenska samhället eller ungdomar. Bilden är betydligt mer diversifierad än så inom den organiserade ekobrottsligheten. Målvaktens objektiva lämplighet är sannolikt en allt viktigare fråga för kriminella och möjliggörare av brott (vilket framgår av till exempel den danska dokumentärserien "Den svarta svanen", som återspeglar en problembild som i många delar är relevant även för svenska förhållanden). Detta är en naturlig följd av att kontroller hos verksamhetsutövare och myndigheter skärps.

¹¹ Värt att notera i denna del är att det i allmänhet är fråga om små aktiebolag med ett litet antal styrelseledamöter och att utbyte av dessa ofta sker vid olika tidpunkter. Vidare är det förväntat att ett företag byter styrelse i samband med ägarbyte.

Någon, inte sällan staten, men även bankerna har utsatts för både bedrägerier och efterföljande penningtvättsrisk.

De kriminella nätverken måste hindras från att få tillgång till företag

De skadeverkningar som uppstått genom att företag använts i brottsliga syften hade av naturliga skäl kunnat begränsas om kontroller skett hos företagsförmedlaren, vilket hade medfört att företaget inklusive bankengagemang inte hade förmedlats till det kriminella nätverket.

Tilläggas kan, att det inte är ovanligt att bolagsförmedlaren själv är bankkund och bedriver sin verksamhet med hjälp av ett företagskonto, vilket i sig skapar svårupptäckta risker som skulle kunna undvikas genom ett införande av en kravbild gentemot denne.

Sammanfattningsvis skiljer sig bankens förutsättningar att upptäcka att företag används i brottsliga syften inte påtagligt från vad som gäller för andra aktörer. Även om till exempel Skatteverket har väsentligt bättre möjligheter jämfört med banker att inhämta och analysera information, torde det krävas en pågående brottslig aktivitet inom ett företag innan varningsklockor börjar ringa och Skatteverket vidtar åtgärder. På det sättet ligger samtliga aktörer ständigt efter de brottsliga nätverken. Polis och åklagare har en repressiv kärnverksamhet och reagerar i allmänhet inte före dess att en brottsmisstanke föreligger och brottsanmälan upprättats.

De kriminella nätverken måste alltså hindras från att få tillgång till det grundläggande brottsverktyget, det vill säga företaget.

Företagsförmedlarna

Företagsförmedlarna verkar i en bransch som är svåröverskådlig och saknar enhetlighet. Det finns ingen samlad statistik eller information om aktörerna på den svenska marknaden. Detta är antagligen en följd av avsaknaden av reglering, registrering och tillsyn.¹²

Vid en översiktlig granskning av de tjänster som företagsförmedlarna erbjuder via marknadsföring på Internet kan konstateras att tjänsterna är i stora drag likartade och omfattar analys, värdering, avtal, snabb avveckling, mm.

¹² En organisation benämnd Sveriges Företagsmäklares Riksförbund (SFR) verkar på den svenska marknaden och erbjuder en auktorisering av företagsförmedlare. Uppgivet verksamhetsmål är att "främja branschens utveckling och höja företagsmäklarnas kunskapsnivå. En viktig del i det arbetet är att kräva att de som är verksamma i branschen genomför sina uppdrag på ett kompetent och ansvarsfullt sätt". Enligt uppgift har SFR hittills auktoriserat 126 stycken företagsförmedlare (www.sfrmaklare.se).

Det förekommer att samma aktör som erbjuder företagsförmedling driver en annan huvudsaklig verksamhet, inom exempelvis redovisningskonsultbranschen. Många aktörer förefaller vara mindre aktiebolag med mer eller mindre lokal verksamhet.

Marknadsföringen¹³ handlar av naturliga skäl om fördelarna med att sälja sitt bolag till en förmedlare och att få ett så bra pris som möjligt. Snabbhet, enkelhet, lägre kostnader, mindre egen arbetsinsats och att säljaren slipper personliga kontakter med köparna av företaget finns med bland säljargumenten.

Företagsförmedlarna som möjliggörare av brott

Som framgått är företagsförmedlingsbranschen svåröverskådlig. Såsom i de flesta branscher finns såväl seriösa som oseriösa aktörer. Hur stor andel av de yrkesmässiga företagsförmedlarna som medvetet eller omedvetet förmedlar företag till kriminella är okänt. Andelen framstår dock som betydligt större än vad som kan anses acceptabelt, bland annat sett till mängden företag som de facto har förvärvats av kriminella nätverk.

Denna framställning tar sikte på hela den *yrkesmässiga företagsförmedlingen* som fenomen, men problembeskrivningen av branschen utgår ifrån de oseriösa aktörerna.

Det torde vara oundvikligt att de seriösa företagsförmedlarna som uppvisar yrkeskunnande och etiskt förhållningssätt generellt sett lider av ett nedsatt renommé och lägre status på grund av den andel oseriösa förmedlare som ådrar sig negativ uppmärksamhet.

Vidare skapar de oseriösa aktörerna en situation där konkurrensen inom branschen måste anses som osund eftersom de verkar på andra villkor än de seriösa aktörerna. Mot bakgrund av detta och då samhällets intressen av brottsbekämpning skulle gagnas av en kravbild gentemot företagsförmedlarna, är det svårt att se att de seriösa aktörerna skulle invända mot att branschen regleras.

Klart är att branschen är problematisk ur ett brottsbekämpande perspektiv. Inom de kartläggningar som brottsbekämpande myndigheter utför – utom eller inom förundersökning – är det vanligt förekommande att brottslig verksamhet bedrivs med hjälp av historikföretag.

¹³ Marknadsföring kan ske genom företagsförmedlarnas egna webbplatser, men det är heller inte ovanligt med annonsering av produkter och bolag till försäljning på olika annonsmarknader eller sociala medier. Även i detta hänseende kan införandet av en formaliserad kravbild inkluderande yrkesetiska förhållningsregler bidra till att oseriösa marknadsföring gentemot en kriminell kundkrets kan begränsas.

Det torde även vara vanligt att dessa bolag har förmedlats till huvudmännen av företagsförmedlare.¹⁴ Huvudmännen för ett ekobrottsupplägg köper ofta flera olika företag av en och samma företagsförmedlare. I allmänhet är det fråga om små aktiebolag.

Som nämnts företräds historikföretagen ofta formellt av målvakter som varken har kunskap eller förmåga att sätta sig in i vad det innebär att driva ett företag. Vidare är det inte ovanligt att samma målvakt företräder flera olika företag, även inom ramen för samma brottsupplägg.

Företagsförmedlaren agerar som en "buffert" med syfte att skapa distans mellan säljaren och köparen. Såsom framgått kan detta ibland vara ett säljargument för verksamheten.

Det kan antas att få seriösa företagare är villiga överlåta sitt företag till en misstänkt verksamhet som uppenbarligen företräds av målvakter, där de verkliga köparna är ljusskygga och noga med att inte figurera offentligt. Man kan vidare med fog anta att det skulle kunna innebära såväl personliga som ekonomiska risker eller olägenheter för någon att överlåta sitt bolag till kriminella personer.

Kontakt med huvudmännen, "överlämning" av dokumentation och bankengagemang, m.m. (och i vissa fall registrering av målvakter i bolagsregistret) ankommer istället på företagsförmedlaren.¹⁵

Det är i allmänhet svårt att tänka sig att företagsförmedlaren inte skulle misstänka oegentligheter i de fall kriminella systematiskt köper företag på beskrivet vis. Detta särskilt i de fall där huvudmännen och bolagsförmedlaren har en upparbetad affärsrelation. Det kan naturligtvis förekomma fall där företagsförmedlaren har insikter om brottsligheten och därmed måste anses utgöra en del av det kriminella nätverket i och med sin roll att systematiskt förmedla nya företag till huvudmännen.

Vid enstaka företagsförmedlingar till nya kunder kan det dock vara så att förmedlaren har mer begränsade möjligheter till insikter eller misstankar i förhållande till planerad brottslighet. Framför allt om företagsförmedlaren sätts i kontakt med den tilltänkte målvakten och där det inte framgår att målvakten saknar kunskaper eller att denne inte ska vara involverad i driften av företaget. Under nuvarande legala förutsättningar finns heller inga incitament för företagsförmedlaren att göra

¹⁴ Betänkandena "Bolag och brott – några åtgärder mot oseriösa företag" (SOU 2023:34 s 258) samt "Åtgärder mot mervärdesskattebedrägerier" (SOU 2024:32 s 62-63).

¹⁵ Det torde även förekomma att företagsförmedlaren överlåter ett "färdigt brottsverktyg" där åtgärder såsom registrering av målvakter i styrelsen redan är vidtagna. I ett sådant fall är företagsförmedlaren på ett mer direkt sätt involverad i ett brottsligt samarbete.

eftersökningar om köparen – till exempel dennes seriositet, avsikter, kunskaper eller varifrån köpeskillingen härrör.

I fråga om upparbetade kontakter mellan en företagsförmedlare och huvudmännen för ett brottsupplägg möjliggör förmedlaren en snabb "uppskalning" eller acceleration av ett brottsupplägg. I stället för att söka historikföretag på olika håll kan huvudmännen snabbt få tillgång till flera företag från en och samma källa.

En nämnvärd aspekt är att kriminella nätverk ofta inte har några betänkligheter när det gäller att utöva påtryckningar eller hot mot personer som anses nödvändiga för genomförandet av brottsligheten. I praktiken kan det vara svårt för förmedlaren att avböja ett förmedlingsuppdrag, trots att det förekommer varningssignaler avseende köparen. För det fall företagsförmedlaren hade kunnat hänvisa till lagstadgade kontrollskyldigheter vore det enklare för denne att ta avstånd ifrån möjliggörande av brott.

Avsaknaden av en reglering och kravbild innebär vidare att omsättningsintresset blir allena rådande.¹⁶ Det finns alltså inga formaliserade motstående intressen av egen kontroll och riskbegränsning.

Den risk för pålagor som föreligger för företagsförmedlaren handlar möjligen om misstankar om medhjälp till brottsligheten i fråga. Denna risk har dock i praktiken visat sig vara liten. Brottsbekämpande myndigheter måste av naturliga skäl fokusera på huvudmännen och den brottslighet som de bedrivit med hjälp av företaget. Då blir företagsförmedlaren av mer perifert intresse.

En reglering av yrkesmässig företagsförmedling

Det står klart att yrkesmässig företagsförmedling som fenomen fyller en funktion inom det svenska företagandet i stort. Betydelsen och behovet av denna funktion i relation till ett alltmer digitaliserat och lättillgängligt landskap kan naturligtvis diskuteras. Å ena sidan kan det av olika anledningar vara bra att kunna få hjälp att erhålla en snabb och enkel tillgång till ett företag som redan har eller haft verksamhet, å andra sidan medför fenomenet svåröverskådliga och omfattande risker.

De främsta legitima behoven av yrkesmässig företagsförmedling handlar sannolikt om situationer då någon antingen behöver stöd och råd för att överlåta en aktiv verksamhet (ej historikföretag), exempelvis till en yngre generation inom ett

¹⁶ Även inom fastighetsmäklarier får omsättningsintresset i vissa fall företräde framför kontrollintresset (se Bankernas hotbildsanalys 2024) – trots en omfattande reglering. Det är rimligt att tänka sig att det utan en sådan reglering hade varit en betydligt mer problematisk bransch, sett ur penningtvättshänseende.

familjeägt företag, eller hjälp med likvidation eller avveckling av ett företag som inte längre ska drivas vidare.

De risker som oseriösa eller likgiltiga företagsförmedlare bidrar till att skapa berör dock hela samhället och hotar skattebasen genom uteblivna skatteintäkter till följd av omfattande skatte- och välfärdsbrottslighet. För banker och andra verksamhetsutövare skapas risker för bland annat bristande kundkännedom och exponering för brottslighet såsom bedrägerier och penningtvätt. För enskilda skapas risker för att bli offer för bedrägerier eller annan brottslighet.

I Sverige är det numera relativt enkelt att starta upp ett företag. Bolagsverket har i stora delar digitaliserade processer, snabb administration och bra information, även om verket nu genomför ett angeläget arbete för skärpta kontrollåtgärder i samband med ansökningar om registreringar. Skatteverkets handläggning är i allmänhet digitaliserad, skyndsamt och effektiv. Bankerna ansökningar om företagskonto behandlas skyndsamt, dock med beaktande av bland annat regler om kundkännedom.

Avveckling eller likvidering av ett företag kräver åtgärder som i sig kan vara tids- och arbetskrävande. Detta kan vara ett skäl till att vissa företagare eller dödsbon efter företagare väljer att anlita en företagsförmedlare för likvidering.¹⁷

Under nuvarande förhållanden saknas skäl att anta annat än att yrkesmässig företagsförmedling även framgent kommer att vara tillåtet och vanligt förekommande. Dagens situation med en helt oreglerad bransch, utan kontrollansvar och förhållningsramar är dock långt ifrån tillfredsställande.

En bransch med vissa likheter med företagsförmedlingsbranschen är den *yrkesmässiga förmedlingen av fastigheter*. Det är i båda fallen fråga om en yrkesmässig förmedling av något som representerar ett värde och en nytta som är åtråvärd för den organiserade brottsligheten. Det är vidare fråga om liknande skyddsintressen och frågeställningar som aktualiseras i båda fallen avseende bland annat kontroll.

Vidare kan det i vissa fall vara så att den huvudsakliga tillgången i ett företag som ska överlåtas är en fastighet. Detta medför att vissa krav och kontrollåtgärder aktualiseras, eftersom en registrerad fastighetsmäklare ska involveras för att ombesörja överlåtelsen av fastigheten.

¹⁷ Det finns skäl att befara att vissa oseriösa företagsförmedlare kan åta sig uppdrag att likvidera företag, men istället på eget bevåg systematiskt säljer dessa vidare till kriminella nätverk. Andra företagsförmedlare marknadsför sig nämligen med argument om att de utlovar att inte sälja bolag som kunden önskar få likviderade.

I de allra flesta fall saknas dock en huvudsaklig tillgång i form av en fastighet. Då finns som framgått inga krav, utan det står vem som helst fritt fram att förmedla ett företag. Utan krav på någon som helst kunskap inom till exempel ekonomi och juridik.

För fastighetsmäklare finns en omfattande reglering innefattande bland annat krav på relevant yrkesutbildning, registrering, yrkesetik och kunskaper inom penningtvätt. Vidare utövar fastighetsmäklarinspektionen tillsyn över mäklarnas verksamhet.

Fastighetsmäklarens personliga ansvar för det förmedlade objektet i sig är begränsat – det är en annan typ av formellt ansvar som åligger denne, även gentemot det allmänna. En liknande ansvarsmodell skulle kunna aktualiseras även för företagsförmedlarna.

Även *redovisningskonsultbranschen* har vissa likheter med företagsförmedling och det torde förekomma att redovisningskonsulter erbjuder även företagsförmedling och liknande tjänster. I likhet med företagsförmedlarna är redovisningskonsulterna helt oreglerade, och den generella problembilden i förhållande till möjliggörande av brott avseende de två yrkesgrupperna är i många delar likartad.

Gemensamt för företagsförmedlarna och redovisningskonsulterna är vidare att tjänsterna som de erbjuder ställer högra krav på yrkeskunnande, självständighet och etik. Det är flitigt anlitade yrkeskategorier med ett stort antal yrkesverksamma personer. När en enskild väljer att överlåta dessa tjänster till en utomstående i stället för att utföra dem själv, är det av största vikt att utförandet sker på ett professionellt och etiskt sätt, så att kriminalitet inte möjliggörs.

Värt att påtala är att företagsförmedlarna sitter i en position där de har mycket goda möjligheter att såväl inse som att kontrollera om de personer som ska registreras som styrelseledamöter i ett företag verkligen är desamma som de som ska bedriva verksamheten, eller om det är målvakter. Vidare har de goda möjligheter att som utomstående skaffa sig en bild över seriositeten hos köparen av företaget, genom att ställa frågor om hur verksamheten ska bedrivas samt ställa upp villkor för köpet.

Sammanfattningsvis kan konstateras att det föreligger ett behov av en reglering av den yrkesmässiga företagsförmedlingen.

1. Företagsförmedlarna ska vara föremål för obligatorisk statlig auktorisering

Som framgått finns för närvarande inga formella krav från samhällets sida på att yrkesmässiga företagsförmedlare har kunskaper inom det område de verkar.

Att företagsförmedlare har grundläggande kunskaper inom i huvudsak företagsekonomi och juridik är av naturliga skäl grundläggande för deras möjligheter att upptäcka och därmed ta avstånd från deltagande i, eller möjliggörande av ekonomiska brottsupplägg.

Dagens situation där det inte ställs några som helst krav från samhällets sida i fråga om kunskapsnivå och yrkesetik vid bedrivande av verksamheten kan knappast anses tillfredsställande, särskilt mot bakgrund av den skada som en oseriös företagsförmedlare kan orsaka.

Vidare skulle enhetlighet, kvalitet och status i det arbete som företagsförmedlarna utför öka väsentligt om det fanns en formaliserad lägstanivå för relevanta kunskaper i kombination med ett yrkesetiskt åtagande. Detta skulle vara till gagn inte bara för brottsbekämpande myndigheter, banker och andra intressenter, utan även för företagsförmedlarna som yrkesgrupp.

Nuvarande situation rimmar illa med samhällets strävan att skapa förutsättningar för att på bred front och med adekvata metoder förhindra organiserad ekonomisk brottslighet från att genomföra samhällshotande brottslighet, såsom bedrägerier mot välfärdssystemet.

I syfte att skapa en förstärkt situation för företagsförmedlarna föreslås att en obligatorisk auktorisering införs.¹⁸ Auktoriseringen ska borga för en viss kunskapsnivå, goda seder och innebära ett generellt åtagande att följa yrkesetik.¹⁹

Regleringen får till följd att seriösa aktörer måste auktorisera sig, och att oseriösa aktörer tvingas lämna branschen utan möjligheter att alltför enkelt återetablera sig.

Inom vilken myndighet auktoriseringen och de uppgifter som följer av denna ska placeras är en fråga som behöver utredas.²⁰

¹⁸ Begreppet "auktoriserad" kan om det anses lämpligare ersättas med till exempel "godkänd" (jfr. fastighetsmäklare), licensierad eller liknande legitimerande begrepp.

¹⁹ En fråga som torde kräva särskild utredning, och som inte behandlas i denna framställning, är det personliga ansvaret i förhållande till förmedlarföretagets ansvar.

²⁰ Det vore tänkbart med ett samlat ansvar hos en central myndighet (till exempel Bolagsverket) eller en auktorisering och registrering hos en sådan myndighet i kombination med en regional tillsynsmyndighet.

Värt att notera är att marknaden för företagsförmedling idag – vid en översiktlig anblick – torde vara i hög grad konkurrensutsatt, med många etablerade aktörer. Det är svårt att se att denna situation skulle förändras om kraven på företagsförmedlarna skärps. Även om kostnaderna för företagsförmedling kan förväntas öka något, mot bakgrund av bland annat minskade möjlighet att tjäna pengar på att sälja historikföretag till kriminella nätverk, är det rimligt att förvänta att den etablerade marknaden utvecklar en rimlig prisbild.

2. Företagsförmedlare ska bli en skyddad yrkestitel och ett centralt register ska föras

Auktoriseringskravet ska vara föreskrivet i lag. Företagsförmedlare blir därmed ett reglerat yrke.²¹

Hos den instans som får till uppgift att auktorisera företagsförmedlare ska det föras ett centralt register mot vilket företagare och andra intressenter enkelt ska kunna stämma av att kravet på auktorisering efterlevs i det enskilda fallet. För det fall auktoriseringen sker hos privat aktör ska denne rapportera till det centrala registret.²²

Med den skyddade yrkestiteln följer, i enlighet med ovan resonemang, såväl förbättrad förutsägbarhet och kvalitet i utförandet av förmedlingsuppdraget i förhållande till allmänhet och intressenter, som förhöjd status inom yrkeskåren.

3. Företagsförmedlarna ska vara föremål för tillsyn

I enlighet med vad som nyss anförts ska företagsförmedlarna vara centralt registrerade. Därmed finns förutsättningar för bedrivande av en adekvat tillsyn. Tillsynen kan inledas efter till exempelvis att ansvarig myndighet har fått kännedom om förmodade missförhållanden eller vara tematisk.

Tillsynen bör lämpligen även innefatta efterlevnaden av penningtvätsregelverket.²³

Utan en adekvat tillsyn saknas förutsättningar för en effektiv reglering av företagsförmedlarna.

Det är även rimligt att utgå från att företagsförmedlarnas möjligheter att ta avstånd från kriminella kunder och otillbörliga påtryckningar skulle öka om förmedlarna själva kan hänvisa till att de omfattas av ett regelverk och kan bli föremål för tillsyn från myndighet.

²¹ Andra legala benämningar av yrkestiteln än "företagsförmedlare" är förstås tänkbara. Till exempel benämner många verksamma sig själva som "företagsmäklare", vilket kan ligga närmare till hands om man väljer att formalisera en kravbild knuten till ett "mäkleri" (jfr. fastighetsmäklare).

²² Det vore även tänkbart att delegation sker till en privat aktör att föra det centrala registret.

²³ Detta tillsynsansvar åligger i dagsläget Länsstyrelsen.

4. Företagsförmedlarna ska vara anmälningsskyldiga för ekonomisk brottslighet

En ökad kravbild på företagsförmedlarna måste anses bidra till starkt ökade möjligheter att upptäcka ekonomisk brottslighet, och att upptäckt sker i ett tidigt skede – ofta redan på förberedelsestadiet.

Företagsförmedlaren sitter ofta i en position där denne har en unik inblick i vilka personer som är huvudmännen bakom en kriminell verksamhet, även om förmedlaren inte inser vilken typ av brottslig verksamhet som planeras.

Det framstår som naturligt att företagsförmedlaren inte bara avböjer ett förmedlingsuppdrag, utan delar sina iakttagelser av misstänkta oegentligheter och personliga kopplingar med brottsbekämpande myndigheter.²⁴

Det bör noteras är att företagsförmedlarna redan idag omfattas av en skyldighet att rapportera misstänkt *penningtvätt* till Finanspolisen²⁵, men ingen annan ekonomisk brottslighet.²⁶

Av Finanspolisens årsrapport framgår även att företagsförmedlarna i dagsläget, dock i obetydlig omfattning, rapporterar misstänkt penningtvätt²⁷. Det finns emellertid goda grunder för att misstänka att förutsättningar för rapportering till Finanspolisen skulle föreligga i betydligt fler fall.

Avslutande anmärkningar

Denna framställning hör samman med Svenska Bankföreningens tidigare framställningar till regeringen under rubrikerna *Hemställan om förstärkta kontrollåtgärder hos Bolagsverket för att hindra ekonomiska brottslingar från tillgång till företagskonton*, *Nya förutsättningar för redovisningskonsulter i syfte att begränsa möjliggörande av ekonomisk brottslighet* samt *Framställan om målvaksregister*.²⁸

²⁴ Detta torde kunna vara till stor nytta för såväl lagförande verksamhet som underrättelseverksamhet.

²⁵ 1 kap 2 och 4 §§ lagen (2017:630) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism.

²⁶ Beträffande vilka typer av brott som ska omfattas av företagsförmedlarnas anmälningsskyldighet kan ledning hämtas från till exempel revisorernas brottskatalog (jfr. 9 kap. 42 § aktiebolagslagen (2005:551)).

²⁷ Finanspolisens årsrapport 2023 av vilken framgår att antalet rapporter (inom kategorin "Bolagsbildare, förvaltare etc") var en under år 2022 och tre under år 2023. Under åren 2020-2021 var siffran noll.

²⁸ Se fotnot 2,3 och 7.

Svenska
Bankföreningen
Swedish Bankers' Association

Ett genomförande av de åtgärder som föreslås i nämnda framställningar – som i huvudsak tar sikte på att begränsa möjliggörare av ekonomiska brott – kan sammantagna förväntas medföra starkt begränsade möjligheter för kriminella att använda företag som brottsverktyg.²⁹

SVENSKA BANKFÖRENINGEN

Hans Lindberg

Erik Wendeby

²⁹ Såsom framförs i många sammanhang av såväl banker som myndigheter är även ett snabbt och ändamålsenligt informationsutbyte mellan samtliga relevanta aktörer samt överhuvudtaget ett ökat mått av kontroller hos myndigheter grundläggande för att bekämpa den kriminella ekonomin.